

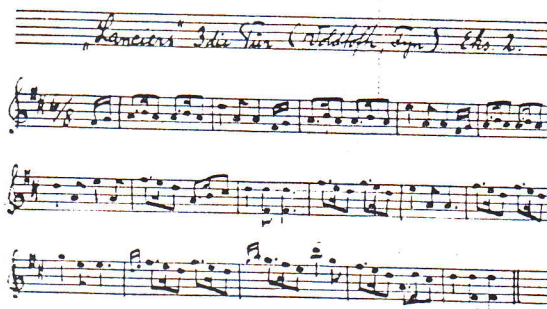
HJEMSTAVNSLIV

Nr. 2

Fredag den 21. November 1952

24. Aargang

Lidt fra Spillemandsbøgerne 3



I Aaret 1740 fødtes i Stockholm een af Sveriges, ja een af Skandinaviens ejendommeligste Digtere, Bellman. I hans Hovedværk: Fredmans Epistler og Fredmans Sanger tegner han et overmaade livfuldt Billede af den Tids, d. v. s. Gustaf den III's franskrægede Stockholm. Det er to Samlinger Sange, hvor Personerne hører til paa Samfundets lavere Trin: en Urmager uden Ur, en fordrucken Korporal, en forhutlet Musikant, o. s. v., men alle er de hævet op i en højere poetisk Sfære, hvor snart Glæden — højlig inspireret af Vin og Dans — besætter dem, snart dyb Vemod over det korte Liv og den nære Død knuger dem. Og alt i en Ramme af skønne og morsomme Billeder fra Stockholms gamle Bydel og den nære Omegn. Hertil kommer saa Musikken til disse Sange, en Musik, der maaske med enkelte Undtagelser ikke er komponeret af Bellman selv, men som han har laant mange Steder fra: Franske og svenske Operaer og Syngestykker, Musik af Händel og Haydn, gammel Dansemusik o. l. Mange af Melodierne har man endnu ikke trods ihærdig Forskning fundet Originaler til. Denne laante Musik har Bellman saa paa en ovenud genial Maade tilpasset sine Digte, men det er ikke denne Artikkels Sag at paavise det.

Det skyldes flere Aarsager, at Bellman efter sin Død i 1795 blev kendt og elsket her i Danmark: Den i Begyndelsen af det 19de Aarhundrede opdukkende Skandinavisme, men især vist to danske Digtere: J. L. Heiberg og Jens Christian Hostrup, der begge anvendte Bellmanmelodierne i deres Vaudeviller og Syngestykker. Hvem kender ikke Heibergs »Nei« og »Recensenten og Dyret« eller Hostrups udødelige »Gen-

boerne« og »Eventyr paa Fodrejsen«, men hvor mange ved, at flere af de fornøjelige Melodier dertil stammer fra Bellman?

Nu er det morsomt, at ogsaa i flere af vore gamle Spillemandsbøger træffer vi »Bellmanmelodier«. Og saa melder Spørgsmaalet sig: Hvordan er de kommet der? Direkte fra Bellmans Sange eller maaske helt uafhængig deraf? Ja, Spørgsmaalet lader sig vist ikke besvare med Sikkerhed, men lad os undersøge Sagen lidt nøjere og gennemgaa det foreliggende Stof — mon det ikke kunne interessere en og anden?

Den af Bellmanmelodierne (lad os kalde dem saadan) der hyppigst forekommer i vore Spillemandsbøger, er Fredmans Epistel nr. 38 »Undan ur vägen«. Man ved ikke, hvorfra Bellman har taget den — i mine Ører kunde den godt minde om en gammel Dansemelodi — men den har aabenbart været meget yndet herhjemme. De vil træffe den i Vejle Hefte som »Ravgak«, Møens Hefte har den som »Wupdi«, og desuden træffer vi den fra Kolind som »Holstens«, fra Brønderslev som »Firtrit« og fra Spentrup som »Tysk Polka«. Endelig findes den i »Danske Folkedans Hf. III nr. 4 som »Huggestok« fra Hindsholm. At den findes i Heibergs »Recensenten og Dyret« behøver ikke at betyde noget, den kan meget vel være »Fællesgods«, der i det 18de Aarhundrede er indvandret baade til os og Sverige. Maaske yderlig Forskning vil bringe en Løsning.

Fredmans Ep. Nr. 42 »Re'n kalad jag spår och tror« (Melodien findes i Hostrups Sangspil »Intrigerne«)

møder vi i en langelandsk Bog fra 1765, altsaa fra før Bellman udgav sine Samlinger, de udkom først i 1790; desuden finder De den i Fyns Heftet som »Mads Tobak«. Det er sikkert en Kontredans eller Polskdans, der er kommet sydfra og har altsaa været kendt baade i Sverige og Danmark omkring Midten af det 18de Aarhundrede.

Fredmans Ep. Nr. 51 »Mowitz blåste en konsert«, antagelig en fransk Melodi (March), møder vi blandt nogle Danse nedskrevet i Gylling efter et gammelt Manuskript omkring 1900. Den hedder her »Klapdans«. Da jeg kun har truffet den her, og den maaske er fra en ret sen Tid, kunde jeg tænke mig, at dens Forekomst kunde skyldes et Kendskab til Bellman. Rundt omkring i Landet har Bellman været sunget en Del, ja bliver det vel fremdeles, desuden kender vi flere svenske Spillemand, der har opholdt sig og spillet i Danmark, saa Muligheden for Paavirkning fra Sverige er ret stor. At Sange blev anvendt til Dansemusik er et ikke sjældent Fænomen: Mange af vore Folkedansmelodier bærer Præg af at have vokal Oprindelse, bl. a. viser Titlerne det, desuden har vi fra Treaarskrigen 1848-50 flere af de dengang meget yndede Soldatersange brugt som Dansemelodier i Nodebøger fra den Tid, f. Eks. »Dengang jeg drog af Sted« danset som »Lybekkeren«!

Fredmans Ep. Nr. 57 »Allting är riktigt klareret och gjort«. Ligheden med »Trekantet Sløjfe« fra Thy er vel ikke saa slaaende som i de andre Tilfælde, men navnlig 2den Reprise minder stærkt om den svenske Melodi. Det kan tænkes, der har foreligget et fælles Grundlag for Thydansen og Bellmanmelodien. Denne sidste findes i øvrigt i Hostrups »Eventyr paa Fodrejsen«.

Fredmans Sång Nr. 12 »Venus, minerva, mars blandt de djuva«, en ukendt Melodi, der har været spillet paa Lejre Egnen som March, og mon Originalen ikke ogsaa har været en March — maaske fransk — Rytmen kunde tyde paa det.

Fredmans Sång Nr. 21 »Saa lunka vi så småningom«. Her er vi for en Gangs Skyld paa fast Bund, idet Melodien stammer fra en tysk Komponist Nauman, der omkring 1786 var Kapelmester i Stockholm og her skrev bl. a. Operaen »Gustaf Vasa«. Fra denne Operas 2. Akt har Bellman taget Melodien — saadanne Laan var tidligere en meget hyppigt forekommende og anerkendt Foreteelse — men hvorledes den saa er kommet til Thy, hvor den er danset under Navn »Kristen Væver«, er svært at sige. Det kan tænkes, at samme Væver har kendt Melodien, den var sikkert ret kendt og yndet herhjemme, og har ladet den gaa videre til Spillemanden, der saa igen af Mangel paa passende Navn har kaldt den op efter Kristen Væver. Eks. 1.

Fredmans Sång Nr. 41 »Joachim uti Babylon« kender vi vist alle. Mærkeligt kun at den ikke optræder mere hyppigt i Spillemandsbøgerne, jeg har kun truffet denne saa livlige og danseprægede Melodi eet Sted, nemlig fra Spentrup som »Fuld Sving«. Den er vel ogsaa kommet i Spillemandsbogen gennem Bellman, idet Dansen først dukker ret sent op.

Fredmans Sång Nr. 60 »Du har att fordra« er sikkert ogsaa kendt af alle, dog i en fra Bellman lidt afvigende Form. Den er oprindelig en gammel tysk Folkesang, herhjemme benyttet af Jens Baggesen til en Drikkevise omkring 1797. Senere anvendte Heiberg den til Slutningssangen i Vaudevillen »Nei«. Den forekommer i Randers Heftet, hvor »Ridderen af Randers Bro« har brugt første Halvdel, Takt 1-8; Benyttelsen der skyldes sikkert den store Yndest, Melodien har haft her i Landet siden dens Indvandring i det 18de Aarhundredes sidste Halvdel.

Endelig træffer vi Bellman i 3die Tur af den gamle, nu ikke mere benyttede Melodi til »Les Lanciers«. Hos Bellman er det *Fredmans Ep. Nr. 5* »Käre bröder så låtom oss supå i frid«, og han har igen taget den fra en gammel engelsk Parodi-opera fra Aar 1728 »The beggars oper« altsaa »Tiggeroperaen« eller, som den senere kaldtes, »Laser og Pjalter«, hvor Personerne istedet for de sædvanlige Guder, Konger og Fyrster er Samfundets Bundfald, Røvere, Tyve og Tigere. Men Sagen er endnu morsommere, idet Komponisten til Operaen, John Gay, ikke selv har skrevet denne Melodi, men har taget den fra en Samling gamle engelske »countrydances« der maaske gaar helt tilbage til Aar 1652. Melodien har været meget udbredt i Europa og er sikkert kommet til os sammen med Dansen »Lanciers« og ikke fra Bellman. Den findes i en af den kendte Spillemand, Mads Brems Nodebøger, samt paa Fyn hos Anders Rasmussen i Voldtofte. Eks. II.

Og her ender saa den lille — nogle vil maaske sige for lange — Gennemgang af det indtil nu foreliggende »Bellmanstof« i vore Spillemandsbøger. Forhaabentlig dukker der lejlighedsvis flere op i nye Fund af Nodebøger, som maaske kan kaste lidt skarpere Lys over en lille, men — forekommer det mig — ganske morsom Detaille i det store og vanskelige Spørgsmaal om vore Folkedansmelodiers Oprindelse og Indvandringsveje.

H. Vad Thomsen.

